

plk. v. v. PhDr. Libor Grepl, Ph.D.

Police Academy of the Czech Republic in Prague

Faculty of Security and Law

Department of Criminal law

e-mail: grepl@polac.cz

ORCID: 0000-0003-2634-1180

Právní nejistota – problematické aspekty rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci V. proti České republice

Legal uncertainty – problematic aspects of the judgment of the European Court of Human Rights in the case of V. vs. the Czech Republic

Abstrakt

Příslušníci Policie ČR ve značně psychicky a fyzicky obtížné situaci zasahovali proti agresivnímu pacientovi psychiatrické nemocnice, který svým jednáním ohrožoval na životě a zdraví nejen je, ale i další osoby z řad zdravotnického personálu. Policisté se museli v krátkém časovém úseku rozhodnout, jakými prostředky pacientovi zabránit v dalším nebezpečném jednání. Zvolili taser, po jehož zásahu pacient zemřel. Vnitrostátní orgány činné v trestním řízení, a nakonec ani Ústavní soud neshledal na jejich postupu nic závadného, stejně tak nebylo zjištěno ani pochybení v trestním řízení samotném. ESLP však rozhodl o tom, že byl porušen čl. 2 Úmluvy, a to v hmotném i procesním aspektu. Článek se zabývá některými problematickými aspekty posuzování tohoto případu z hlediska vnitrostátní i mezinárodní justice.

Klíčová slova: ESLP, Policie, právo na život, usmrcení, Ústavní soud.

Abstract

In a highly challenging mental and physical situation, members of the Police of the Czech Republic intervened against an aggressive patient at a psychiatric hospital, whose actions posed a serious threat to the life and health not only of themselves but also of medical staff members. In a short period of time, police officers had to decide by what means to prevent the patient from further dangerous behaviour. They chose a taser, which resulted in the patient's death. The national law enforcement authorities, and ultimately the Constitutional Court, found no fault with the conduct of the officers, nor was any misconduct identified during the course of the criminal proceedings. However, the ECHR ruled that Article 2 of the Convention had been violated, both in the substantive and procedural aspects. The article deals with some problematic aspects of assessing this case from the point of view of national and international justice.

Keywords: ECHR, police, right to life, homicide, Constitutional Court.

Úvod

Autor článku na úvod předesílá, že jakkoliv nezpochybňuje důležitou roli ESLP v jeho základním poslání, a to zejména v oblasti ochrany lidských práv, mj. i pro oběti protiprávních, většinou trestných činů. ESLP v mnoha případech prokázal, že je důležitou institucí, která de facto jediná je schopna určitým způsobem korigovat rozličné bezpráví, ke kterému dochází a docházet bude napříč Evropou.

Existují však případy, kdy rozhodnutí ESLP nese určité problematické aspekty, zejména z hlediska právní jistoty zúčastněných osob v souvislosti s předchozími rozhodnutími v rámci vnitrostátního práva, jako je tomu právě i v níže prezentované kauze.

Případ se odehrál v ČR, v psychiatrické léčebně, kde hlídka Policie ČR zakročovala proti agresivnímu hospitalizovanému pacientovi, došlo k použití taseru, načež tento pacient zemřel. Případ byl, mimo jiných orgánů a institucí, posouzen několika orgány činnými v trestním řízení, nakonec i Ústavním soudem. Zákrok byl těmito orgány vyhodnocen jako oprávněný, nezbytný a řízení, které bylo v této věci vedeno jako dostatečné a bez pochybení. Zcela jiného názoru byl však později ESLP.

Dne 7. 12. 2023 ESLP, pátá sekce, ve věci V. proti České republice (č. stížnosti 26074/18) vydal rozsudek,¹ ve kterém rozhodl, že

- jednomyslně prohlašuje stížnost za přípustnou.
- poměrem hlasů pět ku dvěma rozhodl, že došlo k porušení článku 2 Úmluvy² z hlediska jeho hmotněprávního aspektu;
- jednomyslně konstatuje, že došlo k porušení článku 2 Úmluvy z jeho procesního hlediska;
- jednomyslně rozhodl, že není třeba samostatně posuzovat výtky z hlediska hmotněprávních a procesních aspektů článku 3 úmluvy;
- poměrem šesti hlasů k jednomu rozhodl, že žalovaný stát zaplatí stěžovateli 25 000 EUR (plus případná daň) jako náhradu za nemajetkovou újmu a 4 000 EUR (plus případná daň) jako náhradu nákladů a výdajů;
- dále bylo stanoveno příslušné úročení (pozn. autora).

Ze své podstaty je ESLP orgánem, který taková rozhodnutí pravidelně vydává, tato rozhodnutí minimálně rozporují rozhodnutí vnitrostátní, resp. deklarují, že to, co stížností napadený stát považuje očima svých justičních orgánů za bezproblémové a v souladu s vnitrostátními právními předpisy i základními lidskými právy, tak právě z hlediska ochrany lidských práv dle ESLP není.

¹ The European Court of Human Rights (Fifth Section). Judgment. Case V v. The Czech republic. Strasbourg, 7. 12. 2023. Online.

Dostupné z:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22respondent%22:\[%22CZE%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-229325%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22respondent%22:[%22CZE%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-229325%22]}). [cit. 2024-07-08]

² Evropská úmluva o lidských právech je mezinárodní smlouva, v níž se členské státy Rady Evropy zavazují zajistit základní občanská a politická práva, a to nejen svým vlastním občanům, ale také všem, kdo spadají do jejich jurisdikce. Úmluva, která byla podepsána 4. listopadu 1950 v Římě, vstoupila v platnost v roce 1953.

Tento prezentovaný případ je však odlišný zejména tím, o jaká zjištění a o jaké závěry se ESLP ve svém konečném rozhodnutí opíral a naopak, které skutečnosti v potaz brány nebyly. Podle názoru autora mohou taková rozhodnutí, resp. způsob jakým bylo rozhodováno a kdo měl v tomto hlavní slovo, do budoucna přinést řadu problémů pro praxi, výkon služby policie a OČTŘ obecně.

Dotčené články Úmluvy

Článek 2 Úmluvy – právo na život

Odst. 1

Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

Odst. 2

Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Článek 3 - Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.³

Skutkové okolnosti a rozhodnutí českých OČTŘ

Bratr stěžovatelky (pan P. Z.) se dlouhodobě léčil s paranoidní schizofrenií. Dne 5. listopadu 2015 ve večerních hodinách jeho rodina telefonicky požádala o příjezd záchranné služby, jelikož byl agresivní. Po převozu na psychiatrickou kliniku ho lékařka vyšetřila a podala mu antipsychotika a sedativa. Následně byl umístěn na dvanáctilůžkové oddělení akutní péče, a to na běžný pokoj; dva akutní pokoje byly právě obsazeny. Kolem 4:00 hod. se u P. Z. objevily známky neklidu. Sanitář se ho snažil verbálně uklidnit a zároveň pro něj zdravotní sestry začaly připravovat akutní pokoj, uzpůsobený pro kurtování pacientů. Z tohoto pokoje ale musely nejprve přestěhovat jinou pacientku. Ještě předtím však P. Z. rozbil umyvadlo a vylomil několik dveří. Poté začal manipulovat s požárním hydrantem. Když se mu v tom sanitář pokusil zabránit, srazil ho na zem, začal ho bít a škrtil ho hadicí od hydrantu. Následně fyzicky napadl i lékařku. Pak začal odkrývat elektrické kabely stropního osvětlení a stříkat na ně vodu z hydrantu. Personál přivolal dva pracovníky ostrahy nemocnice. Když se ani těm nepodařilo P. Z. uklidnit, zdravotní sestra zatelefonovala na policii. Zhruba v 5:00 hod se dostavili čtyři policisté. Jejich zásah probíhal v chodbě široké 2,25 m. P. Z. v té době pokračoval ve stříkání vody na obnažené kabely elektrického

³ ČESKO. *Sdělení o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.* Znění účinné od 1. 8. 2021. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhez6mrqhwtk&groupIndex=3&rowIndex=0&refSource=search> [paywall]. [cit. 2024-07-08].

vedení. Policisté ho opakovaně vyzvali, aby si lehl na zem, ale bez úspěchu. S využitím matrace jako štítu se dva policisté přiblížili k P. Z., strhli ho k zemi a pomocí hmatů a chvatů ho znehybnili v poloze obličejem dolů. V důsledku velké fyzické síly P. Z. však nebyli pro jeho aktivní odpor schopni zafixovat mu ruce za zády. Další dva policisté jim nedokázali pomoci z důvodu omezeného prostoru chodby. V té chvíli se jeden z policistů rozhodl použít taser v distančním režimu (kdy při výboji dochází k paralýze kosterního svalstva zasaženého). Vystřelil ze vzdálenosti asi 1,5 m, přičemž mířil do spodní části zad P. Z. Celkem taser použil třikrát, neboť podle jeho pozdější výpovědi až to mělo dostatečný efekt. První výboj trval 8 vteřin, druhý 11 vteřin a třetí 10 vteřin. Poté se jinému policistovi podařilo zafixovat P. Z. a zdravotní sestra mu na pokyn lékařky aplikovala injekčně sedativa. K použití tasera došlo v 5:04 hod., k podání medikace o minutu později. Zdravotníci později uvedli, že o předchozím použití tasera nevěděli. Po otočení P. Z. na záda zdravotní sestra zjistila, že je v obličeji promodralý a jeho tep je nehmatný. V 5:12 hod zdravotnický personál zahájil resuscitaci, kterou pak v 5:23 hod. převzal specializovaný resuscitační tým. V 6:08 hod. byl P. Z. prohlášen za mrtvého.

Smrt pacienta byla ihned oznámena GIBS, která vzápětí zahájila trestní řízení pro podezření z usmrcení z nedbalosti podle ust. § 143 odst. 1⁴ TZ. Téhož dne, tj. 6. listopadu 2015, se v 7:00 hod. na kliniku dostavil tříčlenný tým GIBS, který ohledal místo činu, zajistil taser i kamerové záznamy z budovy kliniky, vyzval zasahující policisty k sepsání úředních záznamů o použití donucovacích prostředků a nařídil prohlídku a pitvu mrtvol. Kamera nejbližší místu zápasu se ale v čase 5:02 hod. porouchala vlivem zatečení vody, takže videozáznam z druhé části zákroku nebyl k dispozici. Pitva byla provedena ve stejný den v 10:00 hod.

V období mezi 25. listopadem a 8. prosincem 2015 GIBS vyslechla zdravotní sestry, lékařku a pracovníky ostrahy nemocnice, kteří byli přítomni incidentu. Tři ze zasahujících policistů byli vyslechnuti dne 26. listopadu 2015, čtvrtý pak 2. prosince 2015. V lednu 2016 si GIBS od kliniky vyžádala poskytnutí úplné kopie zdravotní dokumentace pacienta.

V březnu 2016 byl na podkladě pitvy pacienta a po provedení potřebných laboratorních vyšetření vyhotoven znalecký posudek, podepsaný třemi znalci. Dle závěrů posudku byla bezprostřední příčinou smrti srdeční arytmie, přičemž nelze jednoznačně stanovit, co ji způsobilo: mohla se na ní podílet psychiatrická medikace užívaná pacientem dlouhodobě i podaná toho dne, stres způsobený jeho agresivním záchvatem i vystavení elektrickým výbojům tasera. Zároveň byla u pacienta pitvou prokázána skrytá srdeční anomálie, avšak znalci nedospěli k jednoznačnému závěru ohledně relevance této vady pro jeho smrt.

V dubnu 2016 GIBS vydala pod č.j. GI-TC-433/2015 usnesení, kterým věc odložila podle ust. § 159a odst. 1⁵ TR. V odůvodnění uvedla, že zákrok proběhl v souladu s právními i interními policejními předpisy a vinu na smrti pacienta nelze přisuzovat konkrétní osobě. Proti tomuto usnesení stěžovatelka neúspěšně brojila

⁴ Usmrcení z nedbalosti v prvním odstavci zní: kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti. (pozn. autora)

⁵ Odložení nebo jiné vyřízení věci v prvním odstavci zní: nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak. (pozn. autora)

u Krajského státního zastupitelství v Ostravě, pobočky v Olomouci, které podanou stížnost dne 2. 5. 2016 pod č.j. 2 KZN 4098/2015 zamítlo, správnost všech předchozích postupů potvrdila i dohledová prověrka Vrchního státního zastupitelství v Olomouci ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. 1 VZN 282/2015. Nakonec stěžovatelka neuspěla ani u Ústavního soudu, který ústavní stížnosti, podanou stěžovatelkou prostřednictvím advokáta dne 21. 11. 2017 pod sp. zn. IV. ÚS 4150/16⁶ odmítl. Tomuto rozhodnutí ústavního soudu bude věnována také další část tohoto textu, a to zejména v souvislostech navazujícího rozhodnutí ESLP.

Stěžovatelka rovněž podala k příslušnému krajskému úřadu stížnost na postup nemocnice při poskytování zdravotních služeb. Krajský úřad ustanovil nezávislého odborníka, dle jehož posudku byl postup zdravotnického personálu v dané věci zcela lege artis a úmrtí pacienta nenastalo v přímé souvislosti s podáním medikace. Na základě tohoto posudku krajský úřad stížnost zamítl.

Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva je mezinárodní nezávislý soud, který byl zřízen v roce 1959. Rozhoduje o individuálních nebo státních stížnostech, které se týkají údajného porušení občanských a politických práv stanovených v Úmluvě. Od roku 1998 zasedá jako nepřetržitý soud a jednotlivci se na něj mohou obracet přímo. Soudní dvůr od svého zřízení přezkoumal stovky tisíc žádostí. Jeho rozsudky jsou pro dotčené země závazné a vedly vlády ke změně jejich právních předpisů a správní praxe v celé řadě oblastí. Judikatura Soudního dvora činí z Úmluvy moderní a účinný živý nástroj pro řešení nových výzev a upevňování právního státu a demokracie v Evropě. Soud sídlí ve Štrasburku, a odtud dohlíží na dodržování lidských práv 700 milionů Evropanů ve 46 členských státech Rady Evropy, které Úmluvu ratifikovaly.⁷

Předseda Soudu může povolit, aby se osoba odlišná od stěžovatele nebo členský stát odlišný od toho, proti kterému je stížnost podána, připojily k řízení. Hovoříme tak o vedlejším účastníku řízení. Tato osoba nebo stát může tak předložit své písemné stanovisko nebo se účastnit ústního veřejného jednání.⁸ Zde je tedy dán prostor mj. i pro českého ombudsmana.

Rozsudky jsou pro dotčené státy závazné a musí jimi být vykonány. Výbor ministrů Rady Evropy monitoruje výkon rozsudků, zejména zajišťuje, aby finanční odškodnění přiznané Soudem za utrpěnou újmu bylo stěžovatelům vyplaceno. Jakmile je vynesena rozsudek shledávající porušení, Soud spis předá Výboru ministrů Rady Evropy, který určí společně s dotčeným státem a oddělením výkonu rozsudků, jakým způsobem bude rozsudek vykonán a jak předejít podobným porušením Úmluvy. Stát přijme obecná opatření, především provede legislativní změny, a je-li to nezbytné, přijme individuální opatření. Odsouzený stát se musí vyhnout každému novému

⁶ ČESKO. Ústavní soud. NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky. Usnesení ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 4150/16. Online. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=99876&pos=1&cnt=1&typ=result>. [cit. 2024-07-09]

⁷ The European Court of Human Rights. The Court in brief. Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Court_in_brief_ENG. [cit. 2024-07-09]

⁸ The European Court of Human Rights. The ECHR in 50 questions. Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/50Questions_ENG. [cit. 2024-07-09]

porušení Úmluvy, neboť v opačném případě by se vystavoval novému odsouzení ze strany ESLP. V některých případech musí stát novelizovat svou legislativu, aby ji uvedl do souladu s Úmluvou.

V naprosté většině případů (cca 90 %) rozhoduje ESLP usnesením z důvodu odmítnutí stížnosti pro nepřijatelnost. O přijatých stížnostech pak rozhoduje rozsudkem. V roce 2023 bylo k ESLP podáno v rámci Evropy 343 stížností. Celé řízení pak může z nejrůznějších důvodů probíhat velmi dlouho, pokud se týká České republiky, tak nejstarší stížnost, jež byla ukončena rozsudkem ESLP v roce 2023 byla podána v roce 2014. Z 9 rozsudků ESLP v řízeních proti žalované České republice, které padly v roce 2023 (celkem rozhodoval o 27 stížnostech), bylo konstatováno porušení některého článku Úmluvy ve 2 případech. Jedním z nich je právě v tomto článku prezentovaný případ z psychiatrické léčebny. V roce 2024 ve vztahu k České republice rozhodoval ESLP prozatím o 10 stížnostech, rozsudkem o 6 z nich, ve 3 případech konstatoval porušení některého článku Úmluvy.⁹

Vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva

K zastupování vláda zřídila funkci zmocněnce, jehož postavení a činnost se řídí statutem schváleným vládou (příloha k usnesení vlády č. 420 ze dne 14. června 2023). Vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před mezinárodními orgány ochrany lidských práv hájí zájmy České republiky jako demokratického právního státu dodržujícího lidská práva a základní svobody v řízeních podle Úmluvy před ESLP a před Výborem ministrů Rady Evropy ve věcech, které navazují na řízení před Soudem, jejichž byla Česká republika účastníkem. Ačkoli stát tradičně zastupuje vládní zmocněnec, jedná se o výkon pravomoci státu Ministerstvem spravedlnosti, i když s určitými zvláštnostmi oproti fungování běžného odboru ústředního orgánu státní správy. Vládním zmocněncem je ředitel odboru kanceláře vládního zmocněnce Ministerstva spravedlnosti, nerozhodne-li vláda na návrh ministra spravedlnosti jinak. Vládní zmocněnec zabezpečuje obhajobu státu jako celku.¹⁰

Veřejný ochránce práv

V České republice je úřad Veřejného ochránce práv neboli ombudsmana zřízen zákonem č. 349/1999 Sb., jehož poslední změna byla provedena zákonem č. 261/2021 Sb. s účinností od 1. 2. 2022. Z hlediska působnosti ombudsmana se tato vztahuje i na Policii ČR, není-li v tomto zákoně stanoveno něco jiného (§ 1 odst. 2). Dále se v tomto zákoně uvádí, že působnost ombudsmana se vztahuje i na místa, kde se mohou nacházet osoby omezené na osobní svobodě veřejnou mocí

⁹ Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva. Databáze vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Online. Dostupné (1) z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSpreadSearch. Dostupné (2) z: <https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/vysledky?sit=decisions&sdbi=1&couni=60&couno=AND&datei=2023-01-01%3B2023-12-31%3Binterval&dti=1&dto=OR&orderBy=relevance>. [cit. 2024-08-06]

¹⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI [MS]. *Zastupování České republiky před mezinárodními orgány ochrany lidských práv*. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zastupovani-ceske-republiky> [cit. 2023-07-08]

(§ 1 odst. 4 písm. b). Zároveň je ale zdůrazněno, že působnost ombudsmana se nevztahuje na orgány činné v trestním řízení (§ 1 odst. 9).

Zde nastává první problém nejasné formulace působnosti ombudsmana, když se sice vztahuje na Policii ČR, ale nikoliv na orgány činné v trestním řízení, kterým však Policie ČR ve většině případů bezesporu je. Z hlediska problematiky, posuzované v tomto článku je značně problematické nezakotvení působnosti ombudsmana vůči GIBS, která je také orgánem činným v trestním řízení, resp. policejním orgánem. Obecně však tento problém dopadá i na ostatní OČTŘ, odlišné od Policie ČR.

Zásadním problémem je pak absence jakékoliv české právní úpravy, která by jednoznačně kodifikovala postavení ombudsmana vůči ESLP. Další právní předpisy související s činností veřejného ochránce práv jsou zákon č. 198/2009 Sb. (zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů neboli antidiskriminační zákon) nebo nařízení vlády č. 165/2000 Sb. (k provedení zákona o veřejném ochránci práv). Existují i další právní předpisy, upravující činnost ombudsmana, ty však s tématem článku nesouvisí. Žádný z těchto právních předpisů výše uvedený vztah s ESLP neupravuje. V této souvislosti je pak nutno vycházet z obecné premisy, že vinu může vyslovit a trest uložit pouze soud.

Podle ustanovení § 76 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu přiznal Ústavní soud ombudsmanovi postavení vedlejšího účastníka, umožnil mu seznámit se s okolnostmi případu, nahlédnout do spisu Ústavního soudu, GIBS a kamerových záznamů. Výsledkem šetření ombudsmana je samostatná *„Zpráva o šetření z vlastní iniciativy ve věci úmrtí pacienta psychiatrického oddělení nemocnice v časové souvislosti s použitím donucovacího prostředku“* a *„Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci úmrtí pacienta psychiatrického oddělení nemocnice v časové souvislosti s použitím donucovacího prostředku“*; obě poskytl Ústavnímu soudu jako své vyjádření k ústavní stížnosti. Zpráva i stanovisko jsou zaměřeny na užití taseru Policií ČR a vyhodnocení jeho aplikace. Ve vztahu k okolnostem případu pak ombudsman připouští, že příslušníci Policie ČR užili taser oprávněně.

Jak vidno, ombudsman do celého procesu vstoupil ještě v době, kdy věc nebyla předložena ESLP. Za využití uvedeného ustanovení mu to umožnil Ústavní soud. Ten jeho závěry kvalifikovaně posoudil a učinil rozhodnutí tak, jak je výše prezentováno. ESLP však poměrně flagrantně nevychází z celkového posouzení případu vnitrostátním Ústavním soudem, který mimo jiné zohlednil i stanovisko ombudsmana, ale poněkud selektivně si z tohoto rozhodnutí Ústavního soudu vybírá právě názory ombudsmana, o které pak viditelně opírá své vlastní rozhodnutí o porušení článku 2 Úmluvy.

Taser

Energetické (elektrické) nesmrtící zbraně TASER fungují tak, že vystřelují dvě šípky s hroty, které jsou poháněny stlačeným dusíkem. Šípky jsou připevněny k izolovanému měděnému drátu, který vede elektřinu z energetické zbraně TASER do těla útočníka. Když obě šípky zasáhnou, pokud je elektrický obvod uzavřen

a udržován, může to způsobit stažení svalů útočníka a ten může ztratit dobrovolnou svalovou kontrolu.¹¹

Elektrický zneschopňující prostředek založený na principu střelné zbraně (taser) je fakticky elektrický paralyzér vystřelující elektrody, a to prostřednictvím nábojky nebo stlačeného plynu. V České republice byl taser až do přijetí zákona č. 13/2021 Sb. považován za zakázanou zbraň. Bylo tomu tak na základě rozhodnutí Českého úřadu pro zkoušení zbraní a střeliva ze dne 7. 3. 2006, č. j. 91-02412-06, kterým byl AIR TASER 34000 (i jeho varianty TASER M26 EMD, TASER X26 EMD) zařazen mezi zbraně kategorie A. S účinností od 30. 1. 2021 se ale i tasery do té doby registrované jako zbraně kategorie A automaticky staly zbraněmi kategorie C-I. O taser ve smyslu zákona o zbraních se samozřejmě bude jednat i v případě jiných podobných výrobků než konkrétně originálních paralyzérů TASER od společnosti Axon Enterprise, Inc.¹² (nyní TASER international, Inc., pozn. autora).

Podle ust. § 51 ZPČR je policista oprávněn použít při zákroku donucovací prostředek a zbraň, k jejichž používání byl vycvičen. Podle ust. § 52 písm. b) ZPČR je jedním z těchto donucovacích prostředků slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek. Podle ust. § 53 odst. 4 ZPČR je elektrický donucovací prostředek policista oprávněn použít pouze, pokud by použití jiného donucovacího prostředku zjevně nebylo dostatečné k dosažení účelu sledovaného zákroku. Podle ust. § 58 odst. 1 ZPČR při zákroku proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let nesmí policista použít mj. elektrický ani jiný obdobný dočasně zneschopňující prostředek, vyjma případů, kdy útok takové osoby bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty anebo jiné osoby nebo hrozí větší škoda na majetku a nebezpečí nelze odvrátit jinak.

Základní problém

Z hlediska výše popsané základní teorie je samozřejmě zcela zřejmé, že ESLP svým rozhodnutím nemění závěr českých orgánů činných v trestním řízení, nevyslovuje vinu z hlediska trestněprávní odpovědnosti zakročujících policistů nebo jiných osob. Nicméně situace, kdy může dojít k požadavku na trestní stíhání ze strany ESLP na základě jeho zjištění, mohou teoreticky nastat, byť v tomto konkrétním případě k tomu nedošlo. Pokud ESLP konstatuje porušení práva na život, neznamená to, že k takovému porušení nutně muselo dojít spácháním trestného činu. To se samozřejmě může jevit jako poněkud paradoxní. Otázkou tedy zůstává, zda české OČTŘ mohou tuto skutečnost jen tak přejít s tím, že věc byla vyřešena rozhodnutím ESLP a zaplacením přiznaného finančního zadostiučinění Českou republikou, případně dalšími následnými postupy v oblasti metodiky, vzdělávání a přijímání dalších obdobných technicko-taktických opatření, nebo nových právních předpisů.

ESLP vyžaduje od států různé reakce na různé zásahy do práva na život. Abychom se dozvěděli, jaké povinnosti z čl. 2 Úmluvy v dané situaci stát má, musíme nejdříve zjistit, zda okolnosti případu vyžadují trestněprávní postih pachatele či nikoli.

¹¹ TASER International, Inc. Online. Dostupné z: <https://taser.com/pages/about-us>. [cit. 2024-07-11]

¹² BARTOŠEK, Jan a Milena BAČKOVSKÁ. *Zbraně a střelivo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 95. ISBN 978-80-7400-843-6.

V případech, kdy ano, musí poté státy taková úmrtí podrobit účinnému vyšetřování, a i následné soudní řízení, tedy trestní řízení jako celek, včetně výše trestů, musí být účinné, aby ochrana života byla efektivní v praxi.

Základní pravidlo je, že pokud jde o úmyslné zbavení života či úmyslné násilné jednání vedoucí ke smrti, ESLP vyžaduje trestněprávní reakci a pouhé vyplacení finančního zadostiučinění, jakkoli vysokého, nestačí. To i při útocích ohrožujících život, bez ohledu na to, zda dojde k úmrtí. V případě, že ke zbavení života nedošlo v důsledku úmyslného použití síly, je již situace méně jednoznačná. Zde naopak obecné pravidlo zní: *„Pokud zásah do práva na život nebo osobní integrity není způsoben úmyslně, pozitivní závazky vyžadované článkem 2 Úmluvy na vytvoření účinného soudního systému nutně nevyžadují trestněprávní opravný prostředek v každém případě“*. V těchto situacích poté postačí možnost občanskoprávních prostředků nápravy čili zpravidla žalob na náhradu majetkové a nemajetkové újmy. Roli může také hrát, zda odpovědná osoba byla potrestána disciplinárně či jinak administrativně. Společné těmto případům je, že většinou není faktický spor o tom, že oběť by byla zabita úmyslně či v důsledku úmyslného použití síly. Proto je i potřeba důkladného trestního vyšetřování, které by osvětlilo fakta, nižší.¹³

V posuzovaném případě ESLP nesáhl k ničemu jinému než uložení povinnosti státu zaplatit náhradu nemajetkové újmy v penězích. Kde je hranice, na které by ESLP konstatoval, že už taková náhrada nebude stačit a uloží členskému státu povinnost vést ve věci další (trestní) řízení, není exaktně vymezena a nalézt můžeme spíše teoretické aspekty takového postupu. Navíc, ESLP konstatoval porušení nejen hmotněprávních, ale i procesních aspektů článku 2 Úmluvy. Vzhledem k tomuto konstatování tedy předchozí vnitrostátní řízení ve zkoumaných aspektech nesplňovalo požadavek na účinné vyšetřování, nicméně, opět celkem paradoxně, ESLP požadavek na další (nové) provedení řízení, které by tento požadavek naplňovalo, nevznese.

Autor článku si, vzhledem k dále popsaným skutečnostem není jistý, zda ESLP správně vnímá postavení ombudsmana, resp. v příslušné kapitole nastíněná omezení, která determinují činnost ombudsmana a postavení českého Ústavního soudu, resp. jejich vzájemný vztah a zda nepřikládá příliš velkou váhu vyjádřením ombudsmana, jež se mohou jevit poněkud vágními, nepřesnými a z velké části též neurčitými. Autor tohoto článku vnímá jako zcela zásadní problém skutečnost, že prezentovaný případ poměrně podrobně a kvalifikovaně posoudil v podmínkách ČR Ústavní soud, jež podanou stížnost odmítl, neshledal jakoukoliv protiprávnost jak v zákroku dotčených policistů, tak v řízení, které bylo v ČR provedeno a jeho závěrech. Položil tak „pevný“ základ pro určitou právní jistotu policistů provádějících sporný zákrok a ostatních osob na věci zúčastněných. ESLP však k věci zaujal zcela jiný, dá se říci, až opačný postoj. Jak vyplývá z dalšího textu, své závěry ESLP opřel především o vyjádření a závěry českého ombudsmana. Názory a vysvětlení českých orgánů činných v trestním řízení, zejména pak nejvyšší autority v podobě Ústavního soudu byly v rozhodnutí ESLP přinejmenším upozaděny, ne-li přímo ignorovány. ESLP rozhodně nelze vytýkat, že věc hodnotil samostatně, jak ale bude dále v textu uvedeno, Ústavní soud prezentoval zcela zásadní argumenty pro hodnocení věci.

¹³ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 365. ISBN 978-80-7400-365-3.

ESLP versus Ústavní soud ČR

Poměrně zásadní pro nezaujaté posouzení věci se jeví již počáteční situace v psychiatrické léčebně, od které se začala projevovat agresivita P. Z. Ústavní soud ve svém výše zmíněném usnesení konstatuje, že první výbuch agresivity P. Z. vznikl tak, že mu službu konající zdravotník na jeho žádost dal cigaretu, kterou mu umožnil vykouřit v k tomu určené místnosti. Protože P. Z. opouštěl kuřárnu se zapálenou cigaretou, byl sanitářem a sestrami upozorněn, že kouřit je možné pouze v kuřárně, nato se začala u P. Z. projevovat verbální agresivita, která později přerostla v agresivitu fyzickou, P. Z. nejprve vylomil dveře na chodbě, poté vysadil a poškodil dveře kuřárny. Následoval fyzický konflikt, při němž P. Z. srazil sanitáře na zem a začal jej bít, vyjmul z hydrantu požární hadici, kterou začal sanitáře škrtit. Lékařku, která přišla sanitáři na pomoc, odhodil a pokračoval v útoku proti sanitáři. Personál přivolal ostrahu nemocnice, která vzniklou situaci vyřešit nemohla, načež musela být přivolána Policie ČR.

ESLP ve svém předmětném rozhodnutí, pod bodem 92 popisuje výše uvedené tak, že: *„situace se zhoršila po slovní přestřelce, po které se P. Z. stal hyperagresivním a velmi rozrušeným, začal ničit techniku a popadl požární hadici. Když se ho zdravotník pokusil zastavit, P. Z. se ho údajně pokusil uškrtit hadicí, což v něm vyvolalo strach o život“*.

Podle zjištění Ústavního soudu nebylo na škrcení (a tedy zjevného pokusu nejméně učinit vážnou újmu na zdraví zdravotníka – pozn. autora) nic údajného. Toto je jednoduše prokázaný fakt, který i Ústavní soud vzal za prokázaný. Ne tak ESLP. Ten k této počáteční skutkové okolnosti sice nekonal dokazování, nicméně ona zmíněná „údajnost“ se v jeho textu vztahuje pouze k problematickému jednání osoby P. Z. Naproti tomuto, konstatuje ombudsman, žádný takový neurčitý prvek neobsahuje.

Již na tomto počátku můžeme spatřovat určitou bagatelizaci jednání P. Z., zvlášť když vezmeme na zřetel prvotní důvod, proč konflikt vznikl, což ESLP zcela přešel. Takové jednání, byť psychicky nemocné osoby, i ze zcela laického hlediska, můžeme jen těžko přiřadit pod jeho onemocnění. Zde je možné se celkem oprávněně domnívat, byť se jednalo o psychicky nemocnou osobu, že se na straně P. Z. projevila obyčejná lidská arogance a nerespektování elementárních pravidel. Nikdo mu přece kouřit nezakazoval. Nikdo mu odepřením cigarety nezhoršoval jeho psychický stav.

Podle názoru autora bylo přivolání policejní hlídky za daných okolností zcela na místě a personál kliniky udělal před tím všechno, co bylo v jeho silách i reálných technicko-materiálních možnostech, aby k vyhocení situace nedošlo. Rozhodnutím ESLP se (i na základě názoru ombudsmana) line jako červená nit požadavek, aby psychiatrická zařízení (nemocnice) byla personálně a materiálně vybavena tak, aby nebylo de facto v žádném případě nutno přivolávat na pomoc policii. Popisovaný případ je však flagrantním důkazem toho, že reálně toto prakticky není možné.

Rozhodnutí ESLP je protkáno, jak už to v jeho rozhodnutích obvykle bývá, množstvím odkazů na jiná jeho rozhodnutí, které je možné na posuzovaný případ vztáhnout. Některé takové odkazy jsou však přinejmenším sporné. Z bodu 98 předmětného rozhodnutí ESLP, kde se ESLP zabývá otázkou, zda bylo nezbytné použít taser proti P. Z., který byl již v té době v poloze vleže na zemi při stále probíhajícím zákroku Policie ČR, by nezaujatý čtenář mohl nabýt dojmu, že zakročující policisté se dopustili, či minimálně mohli dopustit „*vystavení osoby elektrickým šokům*“,

jakožto zvláště závažné formě špatného zacházení, které může vyvolat silnou bolest a kruté utrpení“ a uvádí jako příklad tohoto konstatování případ Grigorjev v. Ukrajina, č. 51671/07 ze dne 15. května 2012.¹⁴ Po prostudování tohoto případu je pak nutno zdůraznit, že tento příklad se v žádném případě nemůže vztahovat na případ posuzovaný v tomto článku, neboť zde vůbec nešlo o policejní zákrok, ale o prosté mučení zadržené, již odpor dávno nekladoucí osoby. Konkrétně se zde ke skutkovým okolnostem např. uvádí, že: „poté byl (zadržený) položen obličejem dolů na podlahu a znehybněn židlí. Policisté poté přinesli elektrický generátor a jeho dráty připevnili ke kotníkům a hýždím žalobce. Po několika elektrických výbojích žalobce podepsal všechny dokumenty, které mu policie předala...byl vyšetřen lékařem. V důsledku toho byly na obou kotnících objeveny stopy po popáleninách o rozměrech asi 2 x 1 cm. Odhaduje se, že k nim došlo o dva dny dříve (před vyšetřením) v důsledku úrazu elektrickým proudem“. Výše uvedené konstatování ESLP je totiž bez dalšího spojeno s tímto zákrokem a nikde dále není vysvětleno, že čeští policisté obdobně jako policisté na Ukrajině v žádném případě nejednali.

Argumentům Ústavního soudu není v rozsudku ESLP věnováno prakticky žádné místo. V bodě 22 rozsudku je konstatováno, že Ústavní stížnost byla podána a že byla odmítnuta. Zdůvodnění Ústavního soudu jsou zde věnovány právě dva (!) řádky. ESLP není „další instancí“, nepřezkoumává rozhodnutí ÚS, rozhodnutí ÚS má význam procesní, je nezbytné k tomu, aby bylo možné se obrátit na ESLP, neboť mají být vyčerpány vnitrostátní možnosti nápravy. Na základě zjištění, jakým způsobem je koncipován rozsudek ESLP a co je jeho obsahem, zejména z hlediska prostoru, který je věnován závěrům ombudsmana by však bylo jistě na místě se lépe a srozumitelněji vypořádat i s argumentací Ústavního soudu.

Odůvodnění Ústavního soudu obsahuje několik zcela zásadních argumentů. Jednak Ústavní soud konstatuje, že „dospěl k jednoznačnému závěru, že užití síly proti P. Z. nepřekročilo meze limitované Ústavním soudem zmiňovanou judikaturou, bylo reakcí na problémy a snahou chránit především P. Z. před sebou samým. Zákrok byl krátký, od vstupu policistů do kontaktu s P. Z. do zahájení oživovacích pokusů neuplynulo ani pět minut. Cílem rozhodně nebylo P. Z. ponížit či týrat, ale pacifikovat jej a zabránit mu v jednání, které bylo bezprostřední hrozbou pro něj i pro jeho okolí. Síla užitá zasahujícími policisty, jak je ze znaleckého posudku (pitevního protokolu) patrné, způsobila P. Z. jen lehká povrchová zranění mechanickým násilím nízké, v několika případech nejvýše střední intenzity. Ústavní soud chápe, že to nebyla svobodná vůle P. Z., ale atak duševní choroby, který mu předestřel jiné vnímání reality, jemuž považoval za nutné se bránit, avšak policisté na místě samém museli reagovat adekvátně na reálnou situaci, a to bez ohledu na okolnosti, jež P. Z. k jeho ohrožujícímu chování vedly, což potvrzuje i fakt, že síla zákroku rostla od výzev přes hmaty a chvaty, až teprve v krajním případě k užití taseru. Policie je pro řešení mezních případů vycvičena a připravena, například formou organizace (hierarchie odpovědnosti a velení), její připravenost však není a ani nemůže být absolutní. Policisté jsou školeni pro celou řadu možných zásahů a s ohledem na to jsou i vybaveni a proškoleni v používání některých prostředků. Nelze tak spravedlivě bez dalšího

¹⁴ The European Court of Human Rights (Fifth Section). Judgment. Case Grigoriev v. Ukraine. Strasbourg, 15. 5. 2012. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/2094ed05-717c-11ee-8ac4-cced40779481_grigoryev?fqi=51671%2F07%20. [cit. 2024-08-06]

požadovat, aby policisté disponovali například šipkami nebo vystřelovacími sítěmi – jde o další donucovací prostředky, které ani nemohou být stoprocentně bezpečné a mohly by vést k sekundárním zraněním ... vypnutí elektrického proudu v nemocnici v nočních hodinách, stejně jako odpojení požárního hydrantu, není ve skutečnosti tak snadné a bezproblémové, jak se může na první pohled jevit“.

K procesní stránce pak Ústavní soud uvádí, že „požadavek účinného vyšetřování je procesní povinností tzv. náležitě péče, nikoliv však povinností ve vztahu k výsledku; účinné vyšetřování tak nezaručuje žádný konkrétní výsledek, nýbrž pouze řádnost postupu daného orgánu. Účelem účinného vyšetřování tak není a ani nemůže být závěr, že postup byl protiprávní proto, že o jeho protiprávnosti je přesvědčena stěžovatelka, tedy že pro něj nepříznivý výsledek vyšetřování je jednoznačně zaviněn špatným postupem orgánů činných v trestním řízení ... Ústavní soud dospěl k závěru, že stanoveným standardům vyšetřování předmětné věci dostalo. Je zcela pochopitelné, že pro stěžovatelku a celou rodinu P. Z. není snadné přijmout ztrátu blízké osoby. Neblahý a nezaviněný zdravotní stav P. Z. vedl k tomu, že se u něj projevil atak nemoci, který nebyl schopen ovládat, kontrolovat ani se mu účinně bránit. P. Z. se v důsledku toho stal agresivním a svoji agresivitu směřoval proti svému okolí. Prvotní chování, odehrávající se mimo nemocnici, dopadající na rodinné příslušníky, se podařilo stabilizovat medikací a hospitalizací a nic nenasvědčovalo tomu, že zklidnění je jen přechodné a že atak se znovu projeví, ve druhém případě byla proto přivolána policie. K úmrtí P. Z. vedl souběh celé řady relativně bezvýznamných okolností, které nebylo možné predikovat, ale za které není současně možné nikoho vinit... Ústavní soud nezjistil, že by orgány činné v trestním řízení porušily zákonem stanovené povinnosti, policejní orgán i státní zastupitelství vydaly svá rozhodnutí zcela v rámci svých zákonem svěřených kompetencí, dostatečně a srozumitelně je odůvodnily“.

Naproti tomu, závěrům ombudsmana je v textu rozsudku ESLP věnována až mimořádná pozornost, ačkoliv ten vstupoval do řízení před Ústavním soudem a ten, znaje jeho názory, rozhodl tak, jak je výše uvedeno.

Přímo v rozsudku ESLP se tedy mimo jiné uvádí, že ombudsman konstatuje, že: „v posuzovaném případě, v němž byl policejní zásah zaměřen na ochranu životů a zdraví osob v nemocnici, použili policisté proti oběti takovou míru síly, která mohla od samého počátku vést k týrání a za určitých okolností také k usmrcení“. Takové vyjádření nejenže odporuje závěrům Ústavního soudu, ale nereflektuje ani okolnosti konkrétní situace.

ESLP ale dává prostor dalším vyjádřením ombudsmana: „obecně považuji použití taseru v situacích, kdy dotyčná osoba leží na zemi a dva policisté na ní klečí, za nepřiměřené a nepřijatelné. Podle mého názoru taser nemůže být použit k usnadnění fyzického omezení osoby a jako náhrada za sílu (použitou) v jiných donucovacích prostředcích. Lze ji odůvodnit pouze existencí reálného a bezprostředního ohrožení života nebo nebezpečí vážné újmy na zdraví“. Dále pak ombudsman zpochybňuje existenci reálného nebezpečí v podobě vody stříkající na obnažené elektrické vedení, resp. uvádí, že věnoval mnoho pozornosti rekonstrukci běhu událostí a nemůže s jistotou říci, zda bylo ono nebezpečí možno považovat za reálné. Závěr ombudsmana, prezentovaný v rozsudku ESLP je ale takový, že „obecně považuji za nepřiměřené použití taseru proti osobě, která leží na zemi a kterou

se dva nebo více policistů snaží zajistit, pokud se situace nevyznačuje výjimečnými zvláštními okolnostmi, které odůvodňují potřebu zajistit osobu a ukončit situaci v co nejkratší možné době. Mezi takové okolnosti může patřit například riziko úrazu elektrickým proudem, kterému jsou vystaveni policisté, zajištěná osoba nebo jiné osoby vystavenými kabely ve vlhkém prostředí“. Reálnost přesně takové situace ale ve svém předchozím textu zpochybnil, ačkoliv Ústavní soud takovou skutečnost vzal za prokázanou.

Již na tomto místě, máje na paměti závěry Ústavního soudu a výše popsané postavení ombudsmana v rámci českého právního řádu, je nutno položit si otázku, zda takovými vyjádřeními ombudsman nepřekročuje svou pravomoc, která je popsána v předchozí části článku. Lépe řečeno, zda ESLP takto podrobným zařazením závěrů ombudsmana do textu svého rozsudku nepřekračuje požadovanou a potřebnou míru účasti ombudsmana na celém řízení. Zvláště, když z těchto závěrů pak vychází i při samotném posouzení věci.

Ombudsman totiž, a v textu rozsudku ESLP je to také podrobně zachyceno, hodnotí velmi sporně i další skutečnosti případu samotného. I tyto závěry měl k dispozici Ústavní soud, a i přes to rozhodl tak, jak je výše uvedeno. Ombudsman tedy uvádí, že *„v projednávaném případě nadřízení zasahujících policistů ve skutečnosti neprováděli žádné šetření týkající se použití donucovacích prostředků, a pokud ano, činili tak pouze formalistickým způsobem, neboť ve skutečnosti neměli k dispozici žádné objektivní informace. Úřední záznamy vypracované ... k použití donucovacích prostředků postrádaly podrobný popis událostí, na jejichž základě by bylo možné posoudit vhodnost jejich použití“.* Když pomineme fakt, že Ústavní soud nic takového nekonstatoval, je zde nutno připomenout, že vlastní prověřování v rámci trestního řízení zde vedla též GIBS. Ta samotná v rámci tohoto řízení posuzuje i kompletní spisový materiál, který k věci zpracovala policie, resp. především zakročující policisté, a žádné uváděné pochybení nekonstatovala. Ombudsman takové své zjištění nepodložil žádnými konkrétními zjištěními, resp. neuvádí, jak by nadřízení zakročujících policistů měli takové informace získat. Nebo jak by měli získané informace objektivizovat. Ústavní soud považuje řízení, které ústavní stížnosti předcházelo za zákonné, úplné a objektivní. Pokud se ombudsman pouští do takto závažné kritiky, kterou do textu svého rozsudku přejímá i ESLP, bylo by na místě alespoň naznačit, jak by ono vytýkané nesprávné hodnocení zákroku mělo být provedeno lege artis. Zvláště, když se do obdobných návodů ombudsman zhusta na jiných místech pouští.

S ombudsmanem, a nakonec tedy i s ESLP lze souhlasit v jejich tvrzení, že *„v České republice by měla být věnována zvýšená pozornost ochraně osob s duševním onemocněním. Osobám, které mohou během své práce přijít do styku s osobami trpícími duševními poruchami, by měla být mimo jiné poskytována pravidelná odborná příprava a příslušné orgány veřejné moci by měly poskytovat vhodné metodické pokyny“.*

Uvedené je zřejmě tím významným aspektem, proč bylo porušení čl. 2 Úmluvy konstatováno, stát nesplnil svůj pozitivní závazek ve vztahu k ochraně práva na život. Zjednodušeně řečeno: nepřijal opatření, podle kterých by se mělo vůči takto zranitelným osobám v psychiatrických léčebnách postupovat a nepřipravil dostatečně

policisty na tyto situace. Vzhledem k široce popsaným okolnostem případu a služebního zákroku Policie ČR se autor článku s takovým závěrem neztotožňuje.

ESLP pak podrobně rozebírá zbytnost použití taseru v tomto konkrétním případě a konstatoval, že „*stát nedodržel svou prvořadou povinnost zajistit právo na život zavedením vhodného právního a správního rámce, který se týká na jedné straně koordinace mezi zdravotnickými pracovníky a policií v případě, že je zásah policie ve zdravotnických zařízeních nevyhnutelný, a na druhé straně možných zdravotních rizik spojených s použitím taseru policií obecně, zejména proti osobám s duševními poruchami, a to zejména v situacích, kdy nebylo zjištěno, zda tyto osoby byly léčeny (a pokud ano, jak). ESLP se zejména domnívá, že zavedený systém neposkytoval policistům možnost jasných pokynů, jak postupovat při zásazích proti psychiatrickým pacientům, jako je P. Z., což může vysvětlovat, proč policisté v daném případě postupovali zcela spontánně, bez předchozí konzultace se zdravotnickým personálem. ESLP proto dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 2 Úmluvy v její hmotněprávní části*“.

Z hlediska procesních aspektů ESLP nejprve konstatoval, že v projednávaném případě bylo provedeno vyšetřování, které mohlo zjistit okolnosti a identifikovat a potrestat odpovědné osoby. GIBS reagovala okamžitě a z vlastního podnětu. Řízení bylo dostatečně rychlé. Naproti tomu, ale ESLP uvedl, že „*však nemůže přehlížet řadu opomenutí a nedostatků, které mohou ohrozit důkladnost a spolehlivost vyšetřování*“.

ESLP poukazuje na to, že GIBS okamžitě neizolovala a nevyslechla policisty, kteří se na zákroku podíleli, a nezabránil tak možné kolizi. Policisté byli vyslechnuti až po dvaceti dnech, resp. po jednom měsíci. Ze spisu vyplývá, že ve svém popisu událostí, který poskytli během těchto výslechů, více či méně zopakovali obsah úředních záznamů, které sepsali v den incidentu. ESLP v této souvislosti poukazuje na kritiku ombudsmana, podle něhož v těchto úředních záznamech chyběl podrobný popis událostí, na jejichž základě by bylo možné posoudit přiměřenost použitých donucovacích prostředků.

ESLP rovněž poznamenal, že předmětné výslechy byly vedeny spíše „nezvídavě“, policisté byli pouze požádáni, aby poskytli svůj popis událostí, a GIBS jim položila jen velmi málo otázek, které se netýkaly donucovacích prostředků použitých během zásahu. V této souvislosti ESLP výslovně podotýká, že dle ombudsmana probíhalo šetření ohledně použití donucovacích prostředků pouze formalisticky, neboť nebyly k dispozici objektivní informace. Zejména tato, procesní část, je však zcela zjevně opřená o velmi sporné závěry ombudsmana, nijak nerozvedené a nevysvětlené.

ESLP navíc uznává, že byl shromážděn poměrně rozsáhlý důkazní materiál (včetně videozáznamů, záložní paměti taseru a úplné kopie lékařské dokumentace P. Z.) a že bylo nařízeno soudně lékařské a toxikologické vyšetření za účelem vypracování znaleckého posudku, konstatuje, že rozsah vyšetřování byl stále poněkud úzký. Zejména, jak tvrdí stěžovatel, vyšetřování se nezaměřilo na informace, které si policisté vyměnili se zdravotnickým personálem, a znalci nebyli požádáni, aby se vyjádřili k případné interakci mezi léky podanými P. Z. (před a po policejním zásahu) a použitím taseru. ESLP v tomto ohledu připomíná, že nedodržení zjevné linie dokazování do značné míry ohrožuje schopnost vyšetřování zjistit okolnosti případu

a totožnost odpovědných osob. S ohledem na výše uvedené ESLP konstatoval, že vyšetřování smrti P. Z. bylo nedostatečné, a tudíž v rozporu s procesními povinnostmi státu chránit právo na život. V souladu s tím došlo k porušení článku 2 Úmluvy i z tohoto důvodu.

Zde je nutno opět připomenout, že Ústavní soud žádné procesní pochybení nenalezl. Z hlediska činnosti GIBS takové pochybení před tím nenalezly ani orgány státního zastupitelství. Vzhledem k okolnostem případu, zejména zjištěné příčině smrti, pak velkou otázkou zůstává, zda poslední, velmi stručné okolnosti, zjištěné ESLP na základě toho, co mu bylo předloženo ombudsmanem, mohou vůbec zakládat procesní porušení článku 2 Úmluvy.

Obdobné případy

V rozhodovací praxi ESLP neexistuje žádný další případ, kde by došlo k úmrtí osoby po použití taseru nebo obdobného elektrického prostředku silovými složkami státu. Svou podstatou velmi podobné skutkové okolnosti byly ESLP posuzovány v rámci namítaného porušení čl. 2 Úmluvy ve věci Keenan vs. Spojené království.¹⁵ M. K. spáchal sebevraždu oběšením ve výkonu trestu odnětí svobody. Jednalo se tedy o osobu, která byla taktéž omezena na osobní svobodě a taktéž byla významným způsobem agresivní, zde tedy proti sobě samému.

Stěžovatelka, matka M. K. tvrdila, že „čl. 2 Úmluvy vyžaduje, aby stát učinil kroky nezbytné k ochraně osob, které jsou podrobeny jeho jurisdikci. Ochrana osob ve vazbě či ve výkonu trestu musí být skutečná a účinná. Příslušné orgány tedy mají zvláštní povinnost věnovat rozumnou péči ochraně vězňů před sebepoškozováním s tím, že zvlášť vysokou pozornost je nutné věnovat osobám zranitelným, jako jsou děti či duševně narušení jedinci. Vězeňská služba věděla o duševní chorobě jejího syna i o jeho předcházejících pokusech o sebepoškození. Měla tedy dojít k závěru, že uložením disciplinárního trestu a jeho umístěním do segregáční cely bez specializované péče, dohledu a léčby bude M. K. nepřetržitě vystaven skutečnému a bezprostřednímu nebezpečí, že si vezme život, a to jak úmyslně, tak neúmyslně“.

Vláda Spojeného království pak uvedla, že „ačkoliv čl. 2 Úmluvy může za určitých okolností ukládat pozitivní povinnost chránit život jedinců před útoky ze strany třetích osob, zcela odlišný přístup je nutné uplatnit v případě, kdy nebezpečí pro určitého jedince plyne z chování jedince samého. Požadavek, aby stát chránil osobu proti jí samé, by byl v rozporu se zásadami cti a autonomie osobnosti, na nichž je Úmluva založena. Z důkazů, které měla vězeňská služba v rozhodné době k dispozici, objektivně vyplývalo, že žádné skutečné a okamžité nebezpečí sebevraždy nehrozilo. Vězeňská služba tedy v případě M. K. učinila vše rozumně možné, aby jeho sebevraždě zabránila“.

ESLP již v minulosti zdůraznil, že osoby ve vazbě či ve výkonu trestu jsou zranitelné a že orgány státu mají povinnost je chránit. V tomto konkrétním případě ESLP uvedl, že „není pochyb o tom, že M. K. byl duševně nemocný, měl za prokázané, že vězeňská služba o nebezpečnosti duševního stavu M. K. pro jeho život věděla.

¹⁵ The European Court of Human Rights (Third Section). Judgment. Case Keenan v. The United Kingdom. Strasbourg, 3. 4. 2001. Online.
Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59365%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59365%22]}) [cit. 2024-08-05]

Jeho duševní stav byl tedy takový, že bylo nutné jeho hrozby brát vážně a považovat je v tomto rozsahu za reálné. Na druhou stranu lze konstatovat, že míra bezprostřednosti tohoto nebezpečí byla velmi proměnlivá. Ačkoliv nelze říci, že byl M. K. v bezprostředním ohrožení po celou dobu trvání výkonu trestu, proměnlivost jeho stavu vyžadovala, aby byl v případě jeho náhlého zhoršení pozorně monitorován. Je tedy nutné zkoumat, zda vězeňská služba učinila vše, co je za těchto okolností možné rozumně očekávat.

ESLP dále konstatoval, že „orgány státu odpovídajícím způsobem reagovaly na chování M. K., neboť jej umístily do nemocniční péče a na pozorování v okamžiku, kdy jevil sebevražedné sklony. Inkriminovaný den nebyl důvod upozornit příslušné orgány na to, že by jeho duševní stav vykazoval nebezpečí spáchání sebevraždy. Za těchto okolností není jednoznačné, že příslušné orgány zanedbaly cokoliv, co měly rozumně učinit“.

K otázce stěžovatelkou kritizované nedostatečné kvalifikace vězeňských lékařů tyto označil ESLP do značné míry jako spekulace. ESLP v tomto případě dospěl k závěru, že k porušení čl. 2 Úmluvy nedošlo.

Tento prezentovaný případ je v některých aspektech odlišný od případu, který je předmětem tohoto článku. Předně se zde nejednalo o zákrok policie proti pacientovi, který byl agresivní ke svému okolí, ale o agresivitu pacienta k sobě samému. Oba případy pak vyvrcholily fatálním následkem. Shodnost tohoto případu a kauzy, jež je předmětem tohoto článku je možno spatřovat zejména v tom, že u obou později zemřelých existoval závažný projev předchozího nebezpečného agresivního chování, který ale v rozhodném okamžiku nebyl přítomen, byl kompenzován léky. Vzhledem k této okolnosti pak s oběma těmito muži bylo zacházeno jako s běžnými pacienty. Od okamžiku zásadního zlomu ve skutkovém ději jsou pak oba případy posuzovány ESLP rozdílně, a právě od tohoto okamžiku je možno v obou případech spatřovat společné zásadní prvky. Smyslem tohoto a dalších srovnání je pak poukázat na nejednotný a poněkud i nepředvídatelný přístup ESLP k tomu, jak přijímá a hodnotí vstupní informace, jaké informace, od koho a v jaké formě považuje za relevantní a věrohodné a jaké z nich vyvozuje závěry.

Další velmi podobný případ, který posuzoval ESLP¹⁶ se odehrál ve věznici v Belgii a rovněž se týkal sebevraždy psychicky nemocné osoby T. C. Zde však ESLP konstatoval porušení čl. 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní části. Stížnost prostřednictvím advokáta podali rodiče zemřelého. Ti uvedli, že v letech předcházejících událostem, vedoucím k jeho smrti, byl jejich syn několikrát v psychiatrických léčebnách. Kromě problémů s drogami měl také psychotické predispozice a několikrát se pokusil o sebevraždu.

T. C. byl z důvodů svého agresivního chování vůči okolí a zdravotnickému a sociálnímu personálu, nedodržování léčebného režimu svého psychického onemocnění, užívání drog a v souvislosti s předchozí majetkovou trestnou činností umístěn z rozhodnutí státního zástupce do psychiatrické věznice v Gentu. Z důvodu

¹⁶ The European Court of Human Rights (Ex-second Section). Judgment. Case De Donder and De Clippel v. Belgium. Strasbourg, 6. 12. 2011. Online.
Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-107737%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-107737%22]}). [cit. 2024-08-06]

konfliktu se spoluvězněm byl umístěn na samotku, kde dne 6. 8. 2001 spáchal sebevraždu oběšením. Vnitrostátními justičními orgány byla věc odložena s tím, že nedošlo ani k pochybení zdravotnického personálu, ani věznice samotné. Stěžovatelé pak neuspěli ani s opravnými prostředky.

ESLP ve svém rozsudku nejprve zopakoval premisy, které se objevují prakticky v každém rozsudku tohoto typu, tedy že „čl. 2 Úmluvy zavazuje stát nejen k tomu, aby se zdržel úmyslného a neoprávněného způsobení smrti, ale rovněž k přijetí opatření nezbytných k ochraně životů osob spadajících do jeho jurisdikce, za určitých okolností zachází čl. 2 Úmluvy tak daleko, že ukládá orgánům pozitivní povinnost přijmout preventivní opatření praktické povahy na ochranu jednotlivce před jinými nebo za určitých zvláštních okolností před ním samým. Tato povinnost však musí být vykládána tak, aby nepředstavovala neúnosnou nebo nadměrnou zátěž pro orgány, přičemž nelze ztrácet ze zřetele obtíže, s nimiž se potýkají orgány činné v trestním řízení při plnění svých povinností v současné společnosti, nepředvídatelnost lidského chování a operativní rozhodnutí, která je třeba učinit, pokud jde o priority a zdroje. Jakékoli údajné ohrožení života tedy nezavazuje orgány podle Úmluvy k tomu, aby přijaly konkrétní opatření k jeho zabránění. V konkrétním případě rizika sebevraždy ve vězení tedy taková pozitivní povinnost existuje pouze tehdy, pokud orgány v té době vědí nebo by měly vědět, že existuje skutečné a bezprostřední nebezpečí, že se daná osoba pokusí o sebevraždu“.

ESLP dále zdůraznil zranitelné postavení osoby, omezené státním orgánem na osobní svobodě, zvláště těch s duševní poruchou či nemocí a povinnost vězeňských orgánů plnit své úkoly způsobem, který je slučitelný s právy a svobodami dotyčného jednotlivce, přičemž musí přijmout obecná opatření a preventivní opatření ke snížení rizika sebepoškozování a zároveň zabránit zásahům do autonomie jednotlivce, pokud jde o to, zda je třeba přijmout přísnější opatření vůči vězni a hodnotit, zda je to přiměřené. S ohledem na výše uvedené ESLP přezkoumal, zda orgány veřejné správy věděly nebo měly vědět, že existuje skutečné a bezprostřední nebezpečí, že T. C. během svého zadržení v běžném vězeňském prostředí věznice v Gentu spáchá sebevraždu, a pokud ano, zda učinily vše, co od nich lze rozumně požadovat, aby tomuto riziku zabránily.

Vnitrostátní justiční orgány Belgie konstatovaly, že zkoumaly, zda byla sebevražda osoby T. C. předvídatelná. Rozhodly, že s ohledem na jeho složitou osobnost neexistuje žádný důkaz, který by umožňoval dospět k závěru, že některá z odpovědných osob měla vědět, že se chystá spáchat sebevraždu.

Lékařská dokumentace sice vykazovala paranoidní osobnost a mimořádně agresivní chování, rovněž však konstatovala, že T. C. je nebezpečný sám sobě nikoli z důvodu abnormálně vysokého rizika sebevraždy, ale z důvodu rizika užití návykových látek, a neobsahuje žádný odkaz na důkaz, z něhož by mohlo vyplynout, že se v minulosti pokusil o sebevraždu. Vnitrostátní soud dále uvedl, že riziko tohoto druhu nevyšlo najevo ani v době, kdy byl T. C. v jiném psychiatrickém zařízení, že psycholog, který ho sledoval v době, kdy byl tomto v psychiatrickém centru, řekl vyšetřujícímu soudci, že si není vědom pokusu o sebevraždu, který údajně spáchal, a že s ním o sebevraždě nemluvil, a že psychiatricka, která měla na starosti jeho léčbu v tomto ústavu, obdobně uvedla před soudem, že s ním nikdy nemluvil o sebevraždě. Soud rovněž poukázal na to, že lékař, který viděl T. C. dne 2. 8. 2001, když byl na

samotce ve věznici v Gentu uvedl, že neexistují žádné důkazy, které by u něj identifikovaly sebevražedné sklony, a že sebevražda není specifická pro paranoidní lidi. Ředitelka věznice v Gentu poukázala na to, že T. C., s nímž se setkala ve dnech 2. a 3. 8. 2001, nejevil žádné známky chystané sebevraždy, a že totéž platilo během rozhovorů, které T. C. vedl se svým otcem (dne 2. 8. 2001) a se sociální službou věznice (dne 3. 8. 2001).

Podle ESLP však tyto úvahy neobstojí při přezkumu okolností projednávaného případu s ohledem na kritéria stanovená v jeho judikatuře. ESLP uvedl, že *„zranitelnost vězňů je vyjádřena právě v souvislosti se sebevraždami, přičemž míra sebevražd je v Belgii, stejně jako v jiných zemích, výrazně vyšší u vězeňské populace než u běžné populace. Kromě toho již poukázal na to, že každé zbavení fyzické svobody může ze své povahy vést k psychickému otřesu a v důsledku toho k riziku sebevraždy“*. I tyto skutečnosti vedly ESLP k závěru, že během svého věznění ve věznici v Gentu existovalo skutečné nebezpečí, že si T. C., který byl zvláště duševně zranitelný, vezme život. Z neexistence předchozího (objektivně prokázaného) pokusu o sebevraždu nelze vyvodit, že by orgány nemohly o existenci takového rizika vědět.

Vzhledem především k duševnímu onemocnění T. C. ESLP dále konstatoval, že ten se nikdy neměl zdržovat v běžných prostorách věznice. Belgické orgány tím, že postupovaly tímto způsobem, na základě pravidel vnitrostátního práva, která jsou právě definována tak, aby zajistily, že osoby, které jsou zvláště zranitelné v důsledku zhoršení svého duševního zdraví, splňovaly podmínky vyžadované jejich stavem, přispěly k riziku, že T. C. ukončí svůj život. Z podstaty věci tedy neučinily to, co od nich lze rozumně očekávat, aby tomuto riziku zabránily, čímž porušily čl. 2 Úmluvy v jeho hmotněprávním aspektu.

ESLP ve spise neshledal žádnou skutečnost, která by nasvědčovala tomu, že šetření vedené v projednávané věci nesplňovalo požadavky na účinné vyšetřování, nelze tedy tvrdit, že vyšetřování smrti syna stěžovatelů nebylo účinné. V důsledku toho nedošlo k porušení čl. 2 Úmluvy z jeho procesního hlediska.

Autor článku poukazuje především na skutečnost, že v případech žalovaných států Belgie a Spojeného Království se jedná o psychiatrické pacienty, jež si oba vzali život v době, kdy byli omezeni na své osobní svobodě. V obou těchto případech bylo celkem jednoznačně prokázáno, že akutní nebezpečí sebevraždy nebylo v daný okamžik zjištěno, resp. dotčený personál nemohl v daný okamžik sebevraždě zabránit, přesto jsou rozsudky diametrálně odlišné. Možno je také poukázat na rozdílné vnitrostátní úpravy postupů, jež zahrnují pojem „účinné vyšetřování“, a to ve všech třech případech. V případě, který je předmětem tohoto článku a který se týká České republiky, bylo konstatováno porušení čl. 2 Úmluvy v jeho procesním aspektu, přičemž při srovnání obsahu vnitrostátního řízení v České republice a Belgii, kde byla procesní stránka čl. 2 Úmluvy v pořádku, autor článku žádný rozdíl nevidí. Spíše naopak, z pohledu požadavků na účinné vyšetřování, včetně rychlosti, pečlivosti, obsahu a formě provedených úkonů a zapojení nezávislých orgánů je možno vyšší kvalitu spatřovat právě v České republice.

Důležitým prvkem výše nastíněných srovnání tedy není důvod, proč k nešťastné události došlo, ale spíše úvahy ESLP, které provázejí posuzování jednotlivých případů od okamžiku vzniku problému, resp. gradace problematických událostí.

Aktuální stav reakce České republiky na rozsudek ESLP

Nutno znovu zmínit, že případ se udál již v roce 2015. Od té doby Česká republika ušla velký kus cesty. Všechny dotčené orgány si byly vědomy jistých nedostatků v dané oblasti a jednaly ještě před předmětným rozsudkem a teď ve svých aktivitách pokračují. Překlad rozsudku byl zveřejněn a zaslán všem orgánům veřejné moci zapojeným do případu. Závěry ESLP byly předány GIBS i Policii ČR. Dotčená psychiatrická nemocnice zahájila rekonstrukci jednotky akutní péče za účelem zvýšení bezpečnosti pacientů i personálu. Organizuje pravidelná školení v oblasti prevence a řízení rizikového chování pacientů, zvýšila počet personálu na jednotce akutní péče; a vydala pokyny, jak postupovat v případě rozrušených pacientů. Ústav zdravotnických informací a statistiky bude v roce 2026 shromažďovat statistiky za rok 2025 o tom, jak často psychiatrické nemocnice žádají o asistenci policie při řešení agresivních pacientů, aby zjistily trendy a zjistily, zda jsou nutná systémová opatření nebo budou stačit opatření zaměřená na konkrétní nemocnici.

Ministerstvo zdravotnictví dlouhodobě pracuje na zvyšování bezpečnosti v psychiatrických zařízeních prostřednictvím školení zdravotnického personálu v oblasti prevence a zvládání rizikového chování pacientů. Bude vypracován podrobný vzdělávací program pro policisty v oblasti identifikace a léčby osob v excitovaném deliriu podle pokynů České psychiatrické společnosti. Již v červnu 2022 vydal Útvar policejního vzdělávání a výcviku metodický pokyn k polohové asfyxii, který slouží k výcviku všech policejních instruktorů. Instruktoři budou školit policisty v rámci standardního policejního vzdělávacího programu.

Pokud jde o použití teaseru proti osobám s duševním onemocněním, v srpnu 2024 přijalo Ministerstvo vnitra výkladový pokyn k § 58 odst. 1 zákona o policii, podle kterého se pojem „osoba se zjevným tělesným postižením nebo nemocí“ vztahuje i na osoby se zjevnou duševní poruchou a osoby hospitalizované. V srpnu 2024 vydalo Ministerstvo zdravotnictví ČR vyhlášku, kterou se zřizuje multioborová pracovní skupina, složená ze zástupců Ministerstva zdravotnictví, Policie, České psychiatrické společnosti, České asociace psychiatrických sester, České asociace zdravotnických záchranných služeb, České asociace nemocnic, Rady pacientů a Nejvyššího státního zastupitelství, která má vypracovat pokyny pro společný zákrok policistů a zdravotnických pracovníků proti osobám ve vybuzeném deliriu, jak v nemocnicích, tak v jiných veřejných prostorách.

GIBS vydá metodologická doporučení, která nastíní pravidla a postupy k eliminaci rizika potenciální tajné dohody při vyšetřování použití síly s následkem smrti nebo vážného zranění, včetně okamžitého oddělení a výsledku všech dotčených policistů. Nejvyšší státní zastupitelství připraví příručku, a to i pro vyšetřovatele GIBS, o důkladnosti účinného vyšetřování, a to na základě judikatury ESLP. Dne 18. září 2024 pořádala GIBS ve spolupráci s Policejní akademií seminář o účinném vyšetřování použití síly státními orgány (bezpečnostními sbory). Dne 18. září 2024 pořádala GISF ve spolupráci s Policejní akademií seminář o účinném vyšetřování použití síly státními agenty.

Spravedlivé zadostiučinění přiznané Evropským soudem bylo vyplaceno. Stěžovatel mohl požádat o obnovu řízení před Ústavním soudem v návaznosti na

nález ESLP, což neučinil. Aktuální informace o dalším vývoji budou Výboru ministrů poskytnuty do 6. září 2025.¹⁷

Závěr

Jak bylo uvedeno v předchozí části textu, ESLP svým rozhodnutím nemění závěr českých orgánů činných v trestním řízení, nevyslovuje vinu z hlediska trestněprávní odpovědnosti zakročujících policistů nebo jiných osob. Předmětný rozsudek ESLP v širším pohledu vytýká České republice neexistenci komunikace ze strany zdravotníků směrem k zasahujícím policistům, chyby v koordinaci a absenci metodiky, absenci školení policie k využívání taserů nebo absenci školení zdravotníků. Soud výslovně mluví o chybějícím právním a správním rámci pro podobné rizikové zásahy na psychiatrických, a policisty tak de facto vyvíňuje.

V případě V. proti České republice však ESLP konstatoval porušení práva na život. S tím ale, i přes výše uvedené, zůstává spojena i otázka, zda je někdo konkrétní za smrt P. Z. odpovědný? Z hlediska českého trestního práva to může jen těžko být stát, který byl předmětným rozsudkem ESLP poškozen. Vystává tedy značně nepříjemná otázka, už ne pro účely případného dalšího trestního řízení, jak je popsáno a zdůvodněno výše, a sice zda za smrt P. Z. mohla konkrétní fyzická osoba proto, že něco neznala, neuměla, porušila, zanedbala, přehnala.

Jak již bylo uvedeno na začátku tohoto textu, rozhodnutím ESLP může vzniknout nebezpečný precedent. Z hlediska českých kompetentních orgánů ke spáchání trestného činu nedošlo, nelze žádné osobě přičítat zavinění za smrt P. Z. Dle ESLP ale bylo porušeno právo na život. Smyslem tohoto článku bylo poukázat především na rozpornost a určitou jednostrannost informací, které ESLP přijal jako podstatný základ pro své rozhodnutí. Toto rozhodnutí ESLP samo o sobě zakládá povinnost státu v oblasti plnění přiznaného zadostiučinění a také, aby stát vytvořil předpoklady k tomu, aby v obdobné situaci byla ochrana života zaručena, aby přijal potřebná opatření, která by stejnému následku zabránila, anebo aspoň pravděpodobnost jeho vzniku více eliminovala. Jak ale autor rozvádí, určité pochyby ve správnosti procesu, který rozhodnutí předcházelo, mohou mít pro zakročující policisty fatální důsledky, zejména pro jejich vnímání reality, ochotu zakročit v obdobných situacích. Žádný zákrok, a to ani zákrok v obdobné situaci za obdobných podmínek, nebude stejný. ESLP ve svém rozsudku vytýká České republice, ale nakonec i zakročujícím policistům, skutečnosti v oblasti nepřipravenosti, které se nezakládají tak úplně na pravdě.

Už jen to, jakým způsobem své, poněkud nepodložené závěry formuluje ombudsman a jak jsou tyto závěry zachyceny v rozsudku ESLP vzbuzuje, podle názoru autora článku, důvodnou obavu, že pan P. Z. byl usmrčen proto, že policisté jsou obecně špatně vyškoleni, vycvičení a nechápou, co je taser zač.

¹⁷ The European Court of Human Rights. SECRETARIAT OF THE COMMITTEE OF MINISTERS. Execution of the judgment of the European Court of Human Rights in case no. 26074/18–V v. the Czech Republic. Action Plan submitted by the Czech Government on 6 September 2024. Online. Dostupné z: [https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD\(2024\)1021E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22execidentifier%22:%5B%22DH-DD(2024)1021E%22%5D%7D). [cit. 2024-12-10]

V rozsudku ESLP je totiž mimo jiné uvedeno vyjádření ombudsmana, že:

„... jejich (taser, pozn. autora) skutečnou povahou jako méně smrtící zbraně, která je však jednoznačně smrtící. Podle mého názoru (ombudsmana, pozn. autora) je zcela nevhodné, aby tasery byly právně klasifikovány mezi běžné donucovací prostředky stanovené zákonem o policii, protože jejich povaha a míra nebezpečnosti se více podobají zbraním. To by se mělo odrazit i v právních požadavcích a podmínkách jejich používání v praxi – samozřejmě včetně odpovídajícího výcviku a vzdělávání policistů, kteří jsou vybaveni tasery, jakož i jejich kolegů a nadřízených ... policisté nejsou plně a realisticky informováni o nebezpečích taserů, které následně považují za nesmrtící prostředek vymáhání práva, aniž by si byli vědomi skutečných rizik spojených s jejich použitím. Odborná příprava policistů v tomto ohledu rovněž postrádá důraz na zvláštní opatrnost při jednání s osobami, které představují rizikové faktory. Kromě toho se domnívám, že nestačí vycvičit pouze ty policisty, kteří mají taser fyzicky v držení. Považuji za nezbytné, aby byl výcvik rozšířen i na ty kolegy těchto důstojníků a jejich nadřízené, kteří mohou přijít do styku s tasery v praxi nebo kteří mají povinnost sledovat používání taseru podřízeným důstojníkem. V neposlední řadě věřím, že policisté, kteří mají mít taser a mají být oprávněni jej používat, by měli být vybíráni podle předem stanovených kritérií – včetně vysoké úrovně odolnosti vůči stresu“.

Z takového vyjádření se pak čtenář může logicky domnívat, že výše uvedené se vztahuje i na posuzovaný zákrok, protože je to prezentováno jako obecný závěr ombudsmana. Vzhledem k popsaným skutkovým okolnostem autor článku považuje za až absurdní, že by se tato zjištění ombudsmana mohla promítnout do rozhodnutí policistů použít v tomto konkrétním případě taser a do způsobu jeho použití.

Výše uvedeným závěrům ombudsmana, nekriticky přejatým ESLP pak ještě dodává další problematický rozměr pokračování přejímání závěrů ombudsmana v předmětném rozsudku, kde se dále prezentuje, že *„v projednávaném případě nadřízení zasahujících policistů ve skutečnosti neprováděli žádné šetření týkající se použití donucovacích prostředků – a pokud ano, činili tak pouze formalistickým způsobem, neboť ve skutečnosti neměli k dispozici žádné objektivní informace. Úřední záznamy vypracované vyčleněnými úředníky týkající se použití donucovacích prostředků postrádaly podrobný popis událostí, na jejichž základě by bylo možné posoudit vhodnost jejich použití ... záznamy o jejich použití by měly být dostatečně podrobné a informativní (a měly by obsahovat záznam o době a trvání každého vypouštění (výboje taseru, pozn. autora) a popis situace a chování osoby během daného zásahu)“.*

Když pomineme to, že zde není uvedeno, co si ombudsman představuje pod postupem dostatečně neformalistickým a v čem konkrétně spatřuje onen zmíněný přílišný formalismus, je zde možno vidět naznačení popisu toho, jak by měli policisté při zákroku mj. konat. Avšak zde zcela absentuje aplikace takového požadavku na tento, konkrétně řešený případ, kde, pokud by mělo být postupováno podle názoru ombudsmana, je pak provedení zákroku (proti agresivnímu pacientovi, jenž činil to, co je známo) zcela nereálné a policisté, dbaje na uvedené doporučení, by takto omezení, velmi pravděpodobně zákrok vůbec nemohli provést.

Nezaujatý čtenář si z takto prezentovaného textu v rozsudku ESLP nemůže odnést nic jiného než informaci, že zákrok byl proveden špatně a nadřízení policejní

funkcionáři jej ještě „přikryli“. A na základě takových tvrzení ombudsmana pak ESLP vyslovil závěr o porušení článku 2 Úmluvy.

Z výše uvedeného textu je patrné, že policisté pro úspěšné zajištění agresivní osoby moc jiných možností neměli. Dle názoru autora textu takové jiné možnosti neexistovaly v danou dobu a na daném místě vůbec žádné. Kdo byl někdy v přímém výkonu služby Policie ČR a setkal se s podobnou situací, jež je předmětem řízení, o kterém tento text pojednává, ví, že sebelepší příprava a trénink v takových případech obvykle nestačí. Ostatně v obdobném duchu se vyjádřil i Ústavní soud. Stát může mít stovky zákonných a podzákonných předpisů, které ale nikdy nemohou postihnout všechny takové a obdobné situace. Stejně tak ví, že i kdyby psychiatrické léčebny a obdobná zařízení, kde jsou lidé omezeni na osobní svobodě a je v určitém okamžiku nutno řešit výbuch jejich agresivního chování, nezvládne to ani násobně větší počet zdravotnických pracovníků. Přece jen, a zde autor vyslovuje kategorický nesouhlas se závěry ESLP, opřené o závěry ombudsmana, takto vyhocené situace musí řešit Policie ČR. Je totiž velmi spornou otázkou, zda je zdravotnický personál schopen vůbec takovým situacím předejít, a to při nejlepší vůli, vzdělání a předvídání budoucího, i při nejlepším možném materiálním vybavení a zázemí. Nelze po zdravotníkovi spravedlivě požadovat, aby čelil mohutné agresi a podstupoval tak ohrožení svého života, jako tomu bylo, zcela zjevně, v tomto případě.

Podle názoru autora policisté na místě dělali všechno pro to, aby osobě, proti které zakročovali, zbytečně neubližovali. Zvolili v danou chvíli ten nejmírnější prostředek pro to, aby „zápas“ s panem P. Z. co nejdříve ukončili a osoba se uklidnila, mající na zřeteli značná rizika (stříkající voda, obnažené kabely elektrického vedení pod proudem, rozbité zařízení místnosti, předchozí škrcení jednoho ze zaměstnanců léčebny). Podle známých okolností se zcela nepochybně osoby na místě se nacházející, včetně zakročujících policistů, mohly oprávněně cítit ohroženy na životě. O zdraví ani nemluvě. Takovou situaci jsou povinni v rámci svého postavení a služebního zařazení snášet pouze policisté. Jednalo se o situaci značně stresovou, která mohla vyústit v celou řadu různých následků. Bohužel došlo k úmrtí osoby, proti které bylo nutno zakročit. Konstatované porušení práva na život v takové situaci může mít ještě jeden velmi nepříjemný důsledek. Totiž že se policisté v obdobných situacích budou bát zakročit. To by mělo neblahé důsledky pro celou společnost.

I když autor článku upozornil na problematické aspekty rozdílných závěrů mezi rozhodnutím ESLP a rozhodnutím Ústavního soudu, a i když tento článek upozorňuje na výraznou právní nejistotu, zejména ve vnímání zakročujících policistů, pořád je nutno kvitovat určitou právní „brzdu“ v podobě onoho rozhodnutí Ústavního soudu, resp. jeho věcné argumentaci. Existují i další přílehlavá rozhodnutí, např. nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. III. ÚS 2065/15-2, ze kterého „lze vyvodit obecný závěr k naplnění kritérií trestněprávního zavinění u přečinu usmrcení z nedbalosti, který nelze nikdy dovozovat z pouhého faktu, že došlo ke škodlivému následku za účasti třetí osoby. K událostem majícím objektivně nešťastnou nebo i tragickou povahu dochází i bez cizího zavinění, jako je tomu v případech tzv. vis maior nebo v případech, kdy se přítomné třetí osoby na vzniku škodlivého následku nijak nepodílejí. Zanedbání potřebné míry opatrnosti jako předpoklad nedbalostního zavinění je třeba vyvozovat z konkrétních skutkových okolností, řádně zjištěných důkazním postupem před obecnými soudy. Nelze jej činit pouze na základě zpětné myšlenkové konstrukce, podle které došlo-li ke škodlivému následku, neznamená to

automaticky, že potřebná míra opatrnosti musela být nutně zanedbána. Součástí soudního rozhodnutí, v němž je osoba uznána vinnou nedbalostním trestným činem, proto musí být pečlivé zhodnocení všech okolností, které soud vedly k názoru, že tato osoba náležitou opatrnost nezachovala, a jednala tedy zaviněně. Soudy musí v tomto smyslu zkoumat jak objektivní, tak subjektivní hledisko potřebné míry opatrnosti, tedy povinnost i možnost obviněného předvídat vznik trestněprávně relevantního následku“. V konkrétním posuzovaném případě úmrtí pana P. Z. však policisté mohli všechny události, které se staly předvídat jen velmi obtížně.

Závěrečná poznámka autora

Každé malé dítě ví, že stříkat vodu na elektrické kabely je hazard se životem. A to nejen se svým, ale i se životem osob, které se nacházejí v bezprostředním kontaktu s takovým prostředím. Základní informace o tomto nebezpečí se laik může dočíst na rozličných webech.¹⁸ Ze strany ESLP bylo toto nebezpečí značně bagatelizováno. Zdravotnický personál psychiatrické nemocnice Policii ČR přivolat musel. Příslušníci Policie ČR pak, i když byli jednoznačně ohrožení vážným způsobem na životě, nepoužili střelné zbraně, ačkoliv okolnosti na místě jim k tomu oprávnění zcela zřejmě dávaly.

Položme si na závěr otázku, co by následovalo, kdyby policisté nezakročili tak, jak zakročili, situace se vyvinula zcela jiným směrem a v důsledku dalšího útoku agresivního pacienta by došlo k těžké újmě na zdraví či dokonce k úmrtí některé z jiných osob, přítomných na místě. Nepochybně by byli přítomní policisté „řešení“ za právě takový následek.

Seznam zkratk:

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů

OČTŘ – orgán činný v trestním řízení

Ombudsman – Veřejný ochránce práv

TŘ – trestní řád

TZ – trestní zákoník

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, v ČR (ČSFR) ratifikována 18. března 1992 a publikována pod č. 209/1992 Sb.

ZPČR – zákon č. 273/2008 Sb. – zákon o Policii České republiky

Seznam literatury a zdrojů

BARTOŠEK, Jan a Milena BAČKOVSKÁ. *Zbraně a střelivo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-843-6.

KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

¹⁸ Např. Hasičský záchranný sbor České republiky. Institut ochrany obyvatelstva. *Elektrina může zabít*. Seriál, 2023. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/serial.aspx>. [cit. 2024-07-25]

- ČESKO. Ústavní soud. NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky. Usnesení ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 4150/16. Online. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=99876&pos=1&cnt=1&typ=result>. [cit. 2024-07-09]
- ČESKO. Sdělení o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb. Znění účinné od 1. 8. 2021. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhez6mrqhewtk&groupIndex=3&rowIndex=0&refSource=search> [paywall]. [cit. 2024-07-08]
- Hasičský záchranný sbor České republiky. Institut ochrany obyvatelstva. Elektřina může zabíjet. Seriál, 2023. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/serial.aspx>. [cit. 2024-07-25]
- Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva. Databáze vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Online. Dostupné (1) z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSpreadSearch. Dostupné (2) z: <https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/vysledky?sit=decisions&sdbi=1&couni=60&couno=AND&datei=2023-01-01%3B2023-12-31%3Binterval&dti=1&dto=OR&orderBy=relevance>. [cit. 2024-08-06]
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI [MS]. Zastupování České republiky před mezinárodními orgány ochrany lidských práv. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zastupovani-ceske-republiky> [cit. 2023-07-08]
- TASER International, Inc. Online. Dostupné z: <https://taser.com/pages/about-us>. [cit. 2024-07-11]
- The European Court of Human Rights. The Court in brief. Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Court_in_brief_ENG. [cit. 2024-07-09]
- The European Court of Human Rights. The ECHR in 50 questions. Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/50Questions_ENG. [cit. 2024-07-09]
- The European Court of Human Rights (Third Section). Judgment. Case Keenan v. The United Kingdom. Strasbourg, 3. 4. 2001. Online. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59365%22%5D%7D>. [cit. 2024-08-05]
- The European Court of Human Rights (Ex-second Section). Judgment. Case De Donder and De Clippel v. Belgium. Strasbourg, 6. 12. 2011. Online. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-107737%22%5D%7D>. [cit. 2024-08-06]
- The European Court of Human Rights (Fifth Section). Judgment. Case Grigoriev v. Ukraine. Strasbourg, 15. 5. 2012. Online.

Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/2094ed05-717c-11ee-8ac4-cced40779481_grigoryev?fqi=51671%2F07%20. [cit. 2024-08-06]

The European Court of Human Rights (Fifth Section). Judgment. Case V. The Czech republic. Strasbourg, 7. 12. 2023. Online. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22respondent%22:\[%22CZE%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-229325%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22respondent%22:[%22CZE%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-229325%22]}). [cit. 2024-07-08]

The European Court of Human Rights. SECRETARIAT OF THE COMMITTEE OF MINISTERS. Execution of the judgment of the European Court of Human Rights in case no. 26074/18–V v. the Czech Republic. Action Plan submitted by the Czech Government on 6 September 2024. Online. Dostupné z: [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22execidentifier%22:\[%22DH-DD\(2024\)1021E%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22execidentifier%22:[%22DH-DD(2024)1021E%22]}). [cit. 2024-12-10]

plk. v. v. PhDr. Libor Grepl, Ph.D. (*1980)

The author is academic staff member of the Department of Criminal Law of the Police Academy of the Czech Republic in Prague. He was a member of the General Inspectorate of Security Forces (GIBS), specialised in criminal law, control, methodology, and education. Previously, he held a similar role at the National Centre against Organised Crime and worked as an investigator of violent crime for a decade. He earned bachelor's, master's as well as doctor's degrees from the Police Academy of the Czech Republic in Prague, successfully passing the rigorous examination, too. Beyond his academic pursuits, he contributes to professional periodicals.

